

Horratio, txalogarria da Errenteriko Trapu Zaharra taldeak aurrrera atera duen enbido-erronka. «Tarde de sábado» du izena eta pixkatxo bat zainduz gero, minik gabe konponduko diren akatsez dago hornitua. Halere, imajinazio mugaezinak eragindako hutsuneak dira eta ez prezeski, beldurrak, ezinak, ala alferkeriak sortuak. Bideoa, antzerkia, telebista eta zinema nahasten dituzte trapu-saltzaile hauek. Ero moduan darabilte ikuslea eta ahoa bete hortz uzten dituzte kritikariak. Argien kontua mimoz moldatu behar dute eta erritmoa estuago lotu baina, txalo-pin-txalo, ausart horiei. Pixkatxo bat garbitu, txukundu edo laztanduz gero, berariek dira basamortu honetan bizirik iraungo duten bakarrak.

Porzieto, «Kakatur berdea»ren paseoa bukatu da. Sekulakoak idatzi eta esan ditugu kontra eta alde, baina kontu bat darabilkit buruan dantzan: herria, ustezko ikusleak enteratu ote dira? Takilatik pasa behar zuten horiek pasa al dira ala, betiko moduan, mundu honetan erdi bizirik erdi hilik gabil-tzanok izan gara testigu, kulpante, defendatzaile eta salatari bakarrak? Pentsatzekoa da. Eta dardaraz hasteko modukoa izan daiteke erantzuna. □

SOZIOLINGUISTIKA

KIKE AMONARRIZ

HIZKUNTZEN HIERARKIA ETA TOUBON LEGEA

Soziolinguistikaren planteamendu tradizionaletan, estatuetako egoerak azaltzerakoan, hizkuntza menperatzailez eta menperatuez hitz egin izan da, bi multzo nagusi osatuz: estatuen hizkuntza nagusia (lauzpabost salbuespen alde batera utzita) eta bere menpeko hizkuntza zapalduak.

Nazioarteko ordenamendu berriak batetik eta iraultza teknologikoak bestetik, ordea, eskema hau irauli eta konplexuago bihurtu dute.

Esango genuke ingelesa gailurrean ipini dela, eta hortik beherako hizkuntzak, hierarkiaren maila desberdinetan kokatzen direla, baina beti ere ingelesa hizkuntza menperatzailatzat harturik.

Egoera honek euskarari eta beste hizkuntza gutxiengotu guztiei, bide berriak zabal diezazkieke, orain artean beraiek plazaratu izan dituzten eskaera eta errebindikazioak, oso modu beretsuan erabiltzen hasi direlako hizkuntza boteretsuak.

Guzti horren eraginez, kurioso egiten da, frantsesaren eta gaztelaniaren defendatzaileak ingelesarekiko, euskaltzaleok erdarekiko erabili ohi ditugun arrazoi beretsuak erabiltzen ikustea: heriotza-arriskua, hizkuntzaren degradazioa, modernizaziorako bideak, nazioarteko presentzia, etab.

Toubon Legea egoera berri honen emaitza besterik ez da. Frantsesaren defentsa «ingeles kolonialismoaren» aurka edo Legegaiak berak dioen bezala «frantsesa ingelesaren zabal-kundearen aurrean babestea».

Komunikabide espainiarrek azken bolada honetan bultzatu dituzten hainbat afera (Kataluniako inmertsio-programaren aurkako kanpaina, esate baterako), eta han-hemenka hainbat aldizkari eta egunkaritan argitaratzen hasi diren artikuluak irakurrita, gaztelaniaren alde eta euskara, katalan eta galizieraren normalizazioaren aurka, Espainiako sektore atzerakoiak prestatutako kanpaina gogor baten atarian egon gaitzkeela pentsa daiteke.□

HITZARMEN BATEN INGURUAN

Kultura Sailaren eta AEKren artean sinatutako hitzarmenak urtetan itxita egon den itxaropenezko ate bat zabaldu die administrazioaren eta herri-mugimenduaren arteko harremanbi-deei.

Historiak garbi erakutsi digu euskaltzeon arteko borrokak, eta erakundeen eta herri-mugimenduen arteko liskar-giroak hizkuntzaren normalizazio-prozesua galgatu besterik ez duela egin.

Eta hori inon nabaria izan baldin bada, Helduen Euskalduntze Alfabetatzearen esparruan izan da.

Hitzarmena sinatu den aldi berean, ordea, HABEko lau Euskaltegiak itxi egin dituzte. Bateko poza, besteko kezka bihurtu da euskaltzeon artean.

Zalantzarik gabe, aldagai asko nahastu eta tartekatu dira, egoera edo «eszenategi» (modako terminologia erabiltzearen) berri honetara iritsi ahal izateko.

Alderdi sozialistaren estrategi aldaketak eragin zuzena izan du guzti honetan. Izan ere, orain arte erabat jeltzaleena izan den euskalgintzaren esparru instituzionalean sartzeko erabakia hartu zutenetik, pieza asko mugitu dira, oso geldirik zegoen xake-taula horretan.

Erabakiotan arrazoi politikoak pisu handikoak gertatu dira, kalera begira arrazoi ekonomikoak erabili diren arren.

Orokorrean gainera, ez dirudi mozketa guzti horiek bideratzerakoan, ibilitako bidearen balantzeak oinarri modura erabili direnik edo orain arte jorratutako sail eta egitasmo desberdinek zer emaitza eman duten aztertu denik.

Helduen Alfabetatze-Euskalduntze alorrean diharduten erakunde desberdinetan egoera aldatu beharraz aspaldian jabetu baldin baziren ere, gatazka-giro horrek eztabaida sakon eta argia bideratu ahal izatea eragotzi egin du.

Eta nik uste, denok somatzen dugula azken hamarkada honetako benetako balantzea egingo bagenu, lortutako emaitzak, ezarritako helburuetatik oso urrun geratuko lirartekeela.

Horregatik, euskalduntzean diru gehiegi gastatzen ari dela dioen diskurtso demagogikoak (azken batean UAkoek oso gordin bota zuten: krisi-garai hauetan, lujo ikaragarria da euskalduntze-prozesuan gastatzen ari garena, «herritarren bizi-

moduaren kalitatean euskarak ez baitu lehentasunezko lekurik»; lehentasunak beste nonbait leudeke horientzat) ahalik eta babes sozial gutxiena lor dezan, ezinbestekoa izango litzaiteke, esparru honen barne-eraberritze sakon bati ekitea.

Eraberritze horri baldintza egokitan ekiteko ordea, sektorean zerikusia duten eta izan duten eragile guztien arteko hausnarketa-fase sakon bati ekin beharko litzaioke, eta emaitzak ahalik eta kontsentsurik handienez hartu.

Hori lortu ezean, Helduen Euskalduntze-Alfabetatzearen esparrua goitik behera eror daiteke (arrisku hau adierazten duten indikatzaileak azaltzen hasi dira) eta berarekin batera, euskalduntze-prozesu osoarekiko zalantza soziala sortu.□

EUSKARA ETA EKONOMIA

Gure inguruan, euskara «kultura», «altxorra», «nortasuna» eta antzeko kontzeptuekin lotu ohi dugu. Oso bakanak dira ordea, hizkuntzaren normalizazio-prozesuaren ondorio ekonomikoetako buruzko erreflexioak (prozesuaren garestitasuna azpimarratzen dutenak ez badira).

Horregatik iruditu zaizkit horren interesgarriak Toni Mollàk, «La utopia necessarià» liburuan agertzen dituen oinarrizko bi ideia:

- Hizkuntza da muga, kontrol-mekanismoa eta ondorioz, barne-merkatuaren faktore babeslea. Hizkuntz normalizazioa benetazkoa izango da, gizartearen ekoizpen, banaketa eta kontsumo-prozesuetan balio diskriminatzailea lortuko duenean.
- Bertako kultur industriaren garapena sahiestezinezko beharra da, ez bakarrik herria egituratzeko; baita erakunde-sistema propioa kontsolidatzeko ere.

Kultur industrietan orokorrean, eta ikus-entzunezkoek bati-
pat, hurrengo hamarkadetako industri esparruan leku garrantzitsua hartuko dutela aurrizko daiteke.

Kultur industria horiek euskaraz garatzeak, barne-merkatua sendotzea eta beraz, kanpo-produktuen kontsumoa murriztea ekarriko luke, ikuspegi ekonomiko hutsetik begiratuta.

Testuinguru honetan, euskarazko komunikazio-esparrua sortzea, hizkuntzaren normalizaziorako eta gure herriaren barne-garapenerako ezinbesteko oinarritzat jo genezake.

Esparru horren eraiketa bestalde, gure kultur ekoizpenaren kanpo-esportaziorako bideak eta kanalak zabalduz osatu beharko da.

Etorkizunean euskal kulturari planteatuko zaizkion erro n-kak handiak eta zabalak izango dira, kultur industriak eta ekoizpenak, multinazionalen esku geratzen ari diren garai hauetan.

Bide berriak jorratzeko orduan ordea, ez gara hutsetik abiatzen. Hain zuzen ere, Asisko Urmeneta, Bernardo Atxaga edo Negu Gorriak taldeak lortutakoa, besteak beste, ez da hutsaren hurrengoa: euskarazko kultur ekoizpenaren 3 alor desberdinetan Euskal Herri barneko zabalpena, atzerrira iritsi ahal izateko bideekin uztartu baitute.□

MUSIKAREN ERAGINA

Eta European zehar milaka gaztek abestien euskarazko letrak buruz jakitea lortu duten Negu Gorriak aipatu ditugunez (duela gutxi Valenciako institutu bateko irakasle batek esaten zidan, bere ikasleek nagusiki euskaraz kantatzen zutela NG-koei esker), azpimarratzekoa dela uste dut euskaraz kantatzen duten taldeen kontzertuek azken urteotan ezagutu duten gorakada.

Izan ere, euskarazko kontzertuen gorakada etengabea izan baita azken urteotan eta Euskal Herriko herrialde guztietan modu beretsuan gertatu baita.

Gaur egungo gizartean musikak duen garrantzi soziala kontuan izanik, gazteen artean euskararen erabilpena bultzatzeko

era daitezkeen egitasmoen artean, leku berezia eman beharko litzaioke bai Udaletatik, bai Euskara Taldeetatik, euskarazko musikaren sustapenari: kontzertuak, maketak, etab.

Azken urteotako emankizunen puntu ezkorra bestalde, gure «betiko» kantariei dagokie: publiko «zaharra» gero eta gutxiago doa kontzertuetara eta antolaketa-gastuak zeintzuk diren ikusita, gero eta gutxiago dira «dirua galtzera» arriskatzen diren antolatzaileak.

Eta musikarekin zerikusia duen azken printza bat: ohartu al zarete, asteburuetan herri euskaldun samarretan ere, bete ohi diren pub-etan ez dela dagoeneko euskal musikarik entzuten?.

Gaia aipatu izan den kasuetan erantzuna beti bera izan da: giro horrekin bat datorren euskal musikarik ez omen dago eta euskal musika ez omen dator bat giro horrekin.

Euskararen marka itsusi egiten zaie establezimendu-mota honetako jabeei eta nahiago dute bestelako eskaintza egitea, euskal musika jartzen duten lekuak «betikoentzako» geratzen direlarik.

Handik edo hemendik, hautsi beharreko beste «muga» bat dugu hau.□